

Paleografia

Codi: 100374
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OT	3	0
2500241 Arqueologia	OT	4	0
2500243 Estudis Clàssics	OT	3	0
2500243 Estudis Clàssics	OT	4	0
2500501 Història	OB	2	1

Professor/a de contacte

Nom: J. Antoni Iglesias Fonseca

Correu electrònic: Toni.Iglesias@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

És convenient un coneixement mínim de llatí. Hom recomana la lectura d'una gramàtica llatina elemental, corresponent, si més no, a un nivell de batxillerat.

Objectius

La Paleografia, tot i ser una disciplina autònoma, constitueix una eina fonamental per a tots els estudis de Filologia i d'Història, atès que dona les bases per a la correcta interpretació de les fonts escrites de qualsevol època. Per tant, l'objectiu de l'assignatura és de capacitar als estudiants per a la lectura i interpretació de tot tipus de documents escrits, còdexs, diplomes i inscripcions en alfabet llatí, dins d'un arc cronològic que va des de l'antiguitat fins als nostres dies. Les classes tindran un caràcter eminentment pràctic. Prèviament, però, es donaran les nocions teòriques bàsiques necessàries tant per a la lectura tècnica i edició crítica dels textos, així com per a la comprensió de l'evolució de l'escriptura llatina. Es tindrà en compte la possibilitat d'orientar l'assignatura cap a un període cronològic determinat en funció de l'especialitat i homogeneïtat dels grups.

L'avaluació es farà mitjançant un parell de proves escrites i la realització d'un treball de transcripció de documentació inèdita.

Competències

Arqueologia

- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar els principals mètodes, tècniques i instruments d'anàlisi en arqueologia.

Estudis Clàssics

- Aplicar els coneixements gramaticals adquirits a l'anàlisi i la comprensió dels textos grecs i llatins.
- Interpretar textos llatins i grecs, escrits en prosa i en vers, aplicant el mètode filològic.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Història

- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Dominar la metodologia del treball paleogràfic per a les diverses etapes històriques.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els principals mètodes, tècniques i instruments de l'anàlisi històrica.
2. Aplicar l'anàlisi morfosintàctica a la lectura de textos llatins, identificant, si escau, les característiques pròpies del gènere literari o de la variant lingüística corresponents.
3. Aplicar les habilitats necessàries per valorar i divulgar el coneixement històric.
4. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi.
5. Aplicar les tècniques que permeten una comprensió ràpida i global del text llatí.
6. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
7. Comunicar-se tant oralment com per escrit en l'idioma propi o en una tercera llengua utilitzant la terminologia i les tècniques pròpies de la historiografia.
8. Demostrar que es coneix la terminologia específica de la crítica textual.
9. Diferenciar críticament un diploma autèntic d'un de fals o interpolat.
10. Dominar la metodologia del treball paleogràfic per a les diferents etapes històriques.
11. Dominar la metodologia del treball paleogràfic per a les diverses etapes històriques.
12. Elaborar un comentari sobre l'establiment del text crític i dels detalls de l'aparell crític.
13. Enfrontar-se a un text crític amb les eines que la crítica textual posa a disposició per elaborar una visió crítica sobre el text.
14. Establir protocols de recerca per a projectes de recerca originals.
15. Examinar un passatge literari mediollatí i connectar-lo amb les característiques pròpies del llatí medieval.
16. Fer servir els principals mètodes i tècniques propis de la diplomàtica.
17. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
18. Interpretar la història d'un text determinat analitzant els diversos aspectes de la transmissió manuscrita.

19. Llegir i interpretar adequadament manuscrits, inscripcions i diplomes de l'antiguitat, de l'Edat Mitjana, Moderna i Contemporània.
20. Llegir i traduir correctament textos clàssics en llatí de dificultat progressiva.
21. Llegir textos històrics escrits en suports diversos.
22. Realitzar l'edició crítica d'un text antic.
23. Reconèixer els diversos tipus d'escriptura llatina segons les èpoques i les regions per on es va estendre l'ús de l'alfabet llatí.
24. Reduir al nostre calendari actual els còmputos cronològics d'època antiga i medieval.
25. Resoldre problemes de manera autònoma.
26. Transcriure i interpretar textos epigràfics.
27. Utilitzar els instruments de recopilació d'informació tals com catàlegs bibliogràfics, inventaris d'arxiu i referències electròniques.
28. Utilitzar els principals instruments informàtics i de gestió de dades així com la tecnologia de la informació i la comunicació en general en el camp específic dels estudis clàssics.
29. Utilitzar els recursos informàtics propis de l'àmbit d'estudi de la història.

Continguts

Programa de l'assignatura:

La recerca històrica - i també filològica - en qualsevol de les seves èpoques, requereix de l'investigador una capacitat de lectura i interpretació de textos manuscrits, tant si són de naturalesa literària com paraliterària, el que obliga a la consulta directa de les fonts d'informació de la Història i de la Filologia per a cada un dels seus períodes. Només així es podrà ser crític amb les interpretacions que les diverses escoles historiogràfiques fan en l'actualitat o han fet en el passat, i ser capaç alhora de formular un judici científic propi i rigorosament fonamentat. L'assignatura de Paleografia es proposa, per tant, de capacitar per a la lectura dels textos de caràcter literari i paraliterari, tant en llatí com en qualsevol altra llengua que utilitzi el seu alfabet de qualsevol època.

Temes:

- Concepte de Paleografia i principals escoles antigues i actuals
- L'origen de l'alfabet llatí i primers testimonis
- L'escriptura llatina a l'Antiguitat clàssica. Els diversos tipus i el naixement de l'escriptura minúscula
- Les escriptures precarolines: la visigòtica; labeneventana; la merovingia i la insular en les seves principals variants
- La nova escriptura continental: la minúscula carolina
- Les escriptures gòtiques
- L'escriptura humanística

Metodologia

L'assignatura tindrà una orientació essencialment pràctica, en base a la transcripció i comentari de documentació manuscrita. S'ensenyarà a llegir cadascuna de les diverses escriptures de l'alfabet llatí utilitzades al llarg de la història i, de manera especial, les tipologies que més abunden en els arxius i biblioteques de Catalunya. Consulta de documentació original i, si s'escau, pràctiques a arxius i biblioteques.

El contingut de l'assignatura serà sensible, en la mesura del possible, a aspectes relacionats amb la perspectiva de gènere.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Lectura i comentari d'escriptures del període altmedieval	19	0,76	19, 23, 25
Lectura i comentari d'escriptures del període baixmedieval	19	0,76	19, 23, 25
Lectura i comentari d'escriptures del període de l'antiguitat clàssica i tardana	19	0,76	19, 23, 25
Teoria i historiografia de la paleografia	19	0,76	3, 19, 23
Tipus: Supervisades			
Lectura i comentari d'escriptures d'època moderna	19	0,76	4, 11, 19, 23, 25, 26
Tipus: Autònomes			
Treball de l'assignatura	49	1,96	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29

Avaluació

A llarg de l'assignatura es realitzaran les següents activitats d'aprenentatge avaluables:

1. Lectura i comentari d'escriptures del període de l'antiguitat clàssica i tardana.
2. Lectura i comentari d'escriptures del període altmedieval.
3. Lectura i comentari d'escriptures del període baixmedieval.
4. Lectura i comentari d'escriptures d'època moderna.

Mitjançant aquests documents l'estudiant haurà de realitzar transcripcions parcials al llarg del curs amb facsímils i documentació original dels arxius amb les que haurà de:

- Ser capaç de llegir i interpretar textos manuscrits literaris i paraliteraris en llatí i altres llengües que utilitzin el seu alfabet.
- Identificar i utilitzar fonts escrites per a la investigació històrica i filològica.

5. Es faran dos examens parcials (el primer corresponent als punts 1 i 2, i el segon per als punts 3 i 4).

6. Un treball de transcripció amb documentació inèdita escollida per l'estudiant.

7. Es tindrà en compte l'assistència i participació a classe.

8. La normativa de recuperació és la que adopta la Facultat.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Lectura i comentari d'escriptures d'època altmedieval	14 %	1	0,04	10, 11, 19, 23, 25
Lectura i comentari d'escriptures d'època baixmedieval	14 %	1	0,04	19, 23, 25
Lectura i comentari d'escriptures d'època moderna	14 %	1	0,04	19, 23, 25
Lectura i comentari d'escriptures de l'antiguitat i antiguitat tardana	14 %	1	0,04	19, 23, 25
Teoria i història de la paleografia	14 %	1	0,04	3, 7, 17, 19, 23, 25
Treball de l'assignatura	30 %	1	0,04	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Bibliografia

Bibliografia bàsica:

1. MILLARES CARLO, A.: Tratado de Paleografía española. 3ª ed. (Madrid, 1983).

2. BISCHOFF, B.: Paléographie de l'Antiquité romaine et du moyen âge occidental (París 1985) [l'obra original és en llengua alemanya, i hi ha traduccions en llengua italiana i anglesa].

3. MALLON, J.: Paléographie romaine (Madrid 1952).

4. RIESCO TERRERO, A. (dir.): Introducción a la paleografía y la diplomática general (Madrid 2000)

5. GALENDE DÍAZ, J.C. et alii, Paleografía y escritura hispánica (Madrid, 2016)

Enllaços web:

6. <http://pares.mecu.es/> [PARES: Portal de Archivos Españoles, plataforma digital del Ministerio de Cultura].

7. <http://.xac.gencat.cat/> [Xarxa d'Arxius Comarcals de Catalunya, Generalitat de Catalunya.]

8. <http://theleme.enc.sorbonne.fr/bibliographies/paleographie/> [bibliografia de paleografia de l'École nationale des Chartes]